

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:45
sssjournal.com

pp.5246-5253
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 07/08/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 28/09/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 28.09.2019

M.Ö.2. BİN'DE Kİ DOKUMACI KADINLAR (ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞINDA) ¹

WEAVER WOMEN BC 2000 (IN THE LIGHT OF ARCHAEOLOGICAL FINDINGS)

Öğr. Gör. Hülya KARAOĞLAN

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Gediz Meslek Yüksek Okulu Kütahya-Gediz/ Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1363-1779>

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1752>

Reference : Karaoğlan, H. (2019). "M.Ö.2. Bin'de ki Dokumacı Kadınlar (Arkeolojik Veriler Işığında)", International Social Sciences Studies Journal, 5(45): 5246-5253.

ÖZ

İlkel çağ insanının temel ihtiyacı sırasıyla beslenme, barınma, sonrasında da sıcaktan ya da soğuktan korunmak için örtünme ihtiyacıydı. Beslenme ihtiyacını erkek avcılarının avladıkları hayvanlarda karşılıyorlardı. Giymek ihtiyacını karşılamak için ise; ilk önceleri avladıkları hayvanların derilerini kullandılar. Zaman içerisinde daha iyisine ulaşmak isteyen insanoğlu ip üretmeyi dolayısıyla da kumaş dokumayı keşfetti. Tunç Çağı'nda ise madenle tanışmasıyla birlikte madeni işlemek ve kullanmak için erkeğin savaşı ve fiziksel gücünü keşfetti. İp üretim dokuma yapmak işini ise kadınlar üstlendi.

İçinde bulunduğumuz çağdan 4000 yıl öncesine ait yazılı metinlerden anladığımız o yıllarda da kadınlarının farklı farklı işlerde sorumluluk aldığıdır. En yoğun görevlerinden birisi ise kumaş üretmek olmuştur.

Bu çalışmada arkeoloji çalışmaları sonucu gün yüzüne çıkarılan tasvirli eserler, yazılı belgeler, kabartma ve heykelticilerdeki dokuma sanatı ile uğraşan kadınlar incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kadın, M.Ö. 2. Bin, Dokumacılık, Tekstil, Arkeoloji

ABSTRACT

The First time human basic need wast on ourish, shelter, and then cover in order to be protected from the coldor the hot in the aftermath. They met the need for nutrition in the animals hunted by male predators. To the need to wear, The first touse the skin of the animals they hunt. The man who want store ach the better in time has not discovered the ropeand the refore discovered the fabric weaving.

During the Bronze Age, he discovered the figh terand physical strength of his manto manipulate and uset he mine together with his acqu aintan cewith themine. Women were involved in producing rope and weaving.

What we understand from the written texts of 4000 years before our age is that women take responsibility in different jobs. One of the most intensive tasks was to produce fabrics.

In this study, it is tried to examine the women who are dealing with the art of weaving in the depictions, written documents, reliefs and figurines which are unearthed as a result of archeology studies.

Keywords: Women, BC 2000, Weaver, Textile, Archeology.

1. GİRİŞ

Arkeolojik çalışmalar sonucunda ele geçen buluntulardan, Neolitik dönemden itibaren kadın (Ana tanrıca) figürüllerinin yapıldığını bilmekteyiz. Bu buluntuların formları değişmiş olsa da Tunç Çağı'nda da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Kadın o dönemlerde doğuran, sütüyle bebeğini besleyip büyüten kutsal varlık olarak benimsenmiş ve bereketi çoğalması umuduyla da yapılan figürünler günümüze kadar gelmiştir. Kent yaşamına geçtikleri Tunç Çağı'nda bütün bireylerin görev ve

¹ Bu makale Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESKAM) tarafından düzenlenen I. Uluslararası Kadın Araştırmaları Sempozyumunda sunulmuştur.

sorumlulukları artmış daha iyi yaşama arzusuyla yeni keşiflerde buna eklenerek üretim hayatı hızlanmıştır. Kadının fiziksel özellikleri nedeniyle kent çevresinde fazla uzaklaşmadığı, toplayıcılık, bitki yetiştirme, çanak çömlek yapma, bebek büyütme işleri düşmüştür.

Bu işlerin arasında Neolitik Çağ'dan beri yaptığı çalılara takılıp kopan hayvan yünlerini toplayıp biriktirip keçe yapmak zaten vardı. Bu yünler bir süre sonra iki el arasında bükülüp ip haline geldi. İpler kısa kaldı. İplerin ucuna taş bağlandı döndürülerek boyları uzatıldı. Artık dokumaya geçilmeliydi. İki sopa arasına yatay bir sopa daha yerleştirilip ilk dokuma tezgâhları keşfedilmiş oldu.

O çağlarda dokumanın hangi usulle ve kimlerin yaptığını duvar ve lektyos üzerindeki resimler figürünler ve yazılı belgelerdeki metinlerden anlamaktayız.

Çalışmada Neolitik Çağ sonrasında gelen Tunç Çağı'nın sonlarına kadar olan dönemlerdeki dokuma yapan kadınlarla ilgili arkeolojik kaynaklar sunulmaya çalışılmıştır.

2. Milattan Önce Dokuma

Dokumacılık sanatı, dünya tarihindeki ilk insanlarla birlikte başlamış en eski sanattır. İlk dokuma ürünleri teknik olarak bitkilerin kabaca örülmesiyle başlamıştır. Bu kaba ve basit teknikle yer hasır, sepet, halat, çatı yapımlarında kullanılmıştır. Nitekim Mısır'da arkeolojik çalışmalar sonucu bulunan sepetlerin yapılış tarihleri çağımızdan 10.000 yıl öncesine aittir (Broudy, 1979, s. 87). Bu duruma Anadolu'dan örnek ise Çayönü evlerinin tabanlarında saptanan hasır izlerdir (Çambel, Braidwood, Özdoğan, Schirmer, 1990, s. 69-70).

Dokumanın milattan önce yapıldığını gösteren çok daha önemli buluntular vardır. Bunlar binlerce yıl öncesine ait kumaş parçaları, dokuma tezgâh kalıntıları, ip eğirmede ve dokumada kullanılan pişmiş topraktan yapılan ağırşaklar, tezgâh ağırlıkları heykelcikler, giysili figürünler, yazılı belgelerdeki dokuma ve kumaş ile ilgili metinlerdir (Karaoğlan, 2017, ss. 103-112).

Anadolu'da dokumayla ilgili kumaş kalıntıları, Konya Çatalhöyük'te bulunmuştur. Bu kalıntılar M.Ö.6000 yılına tarihlenir ve şimdiye kadar bulunan en eski kumaş buluntulardır (Ryder, 1965, s. 176). M.Ö. 2. Bin 'e ait Anadolu'da ki dokumacılık buluntularına (kumaş ve ip kalıntıları, ağırşaklar, dokuma tezgâhları ve ağırlıkları, tarakları, iğler, mekikler) hemen hemen her bölgede rastlanmıştır (Karaoğlan, 2010, s. 37).

M.Ö. ki çağlara ait günümüze ulaşan tasvirli buluntular ve yazılı tabletlerden öğrenilen bilgilere göre iplik eğirme ve dokuma işi, kadınların ve çocukların görevleri arasında yer alır (Oberhuber, 1972, s. 250; Yakar, 2000, ss. 186,188; Pollock, 1999, ss. 117-123). Yine yazılı kaynaklardan öğrendiğimiz diğer bir bilgi ise; dokumacı ustası olabilmek için, bir başka dokuma ustasının yanında 5 yıl süren bir dokuma eğitim alması gerektiğidir (Oberhuber, 1972, s. 252). Yazılı bir metinde "Dokumacı bir kadın yaklaşık 24 m (48 elle uzunlukta) bir kumaşı, günde yaklaşık 16 - 17 cm (1/3 elle) dokuması istenmektedir. O dönemde de tekstil endüstrisinin iş gücü ve ürün miktarının hesaplandığını anlıyoruz (Oberhuber, 1972, s. 251).

2.1. Tasvirli Eserlerdeki Dokumacı Kadınlar

Dokuma yapmak için ip eğiren kadın tasvirini ilk olarak Mezopotamya'da Tell Agrab'da bulunan M.Ö.3. Bin başlarına tarihlenen vazo üzerinde görülmüştür (Delougaz, 1952,pl.12. s. 96) (Resim:1)

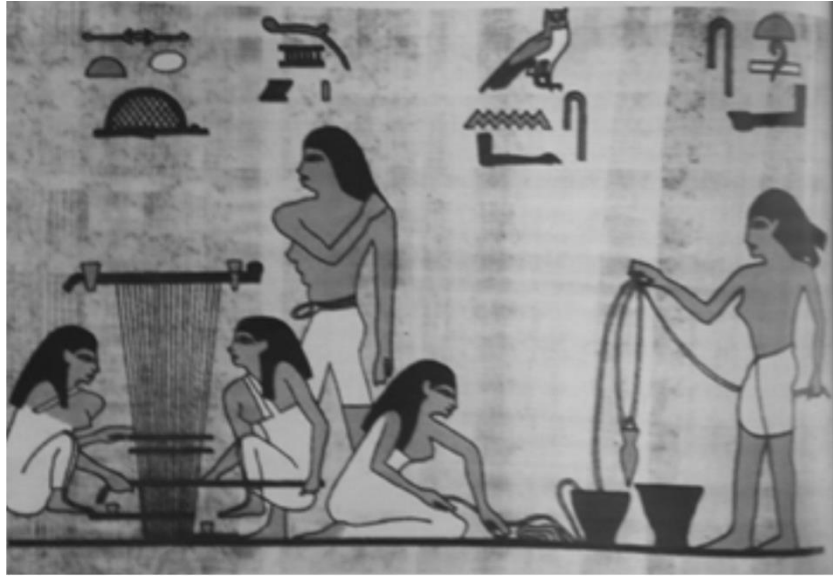
Resim: 1

Kadınların keten dokurken resmedildikleri önemli bir kompozisyona ise Mısır'da Teb'te Daga'nın 11. Hanedanlığına ait Orta Krallık mezarlığının duvarında rastlanmıştır. (Newberry 1894, pl.4; Davies 1913, pl.37.) (Resim:2).

Resim: 2

Kadınların keten dokunurken tasvir edildiği başka örneklere Beni Hasan'daki duvar resimlerin de rastlanmıştır. (Günbattı, 2013, s. 80), (Newberry, 1894, pl.4; Davies, 1913, pl.37) (Resim:3-4).

Resim: 3

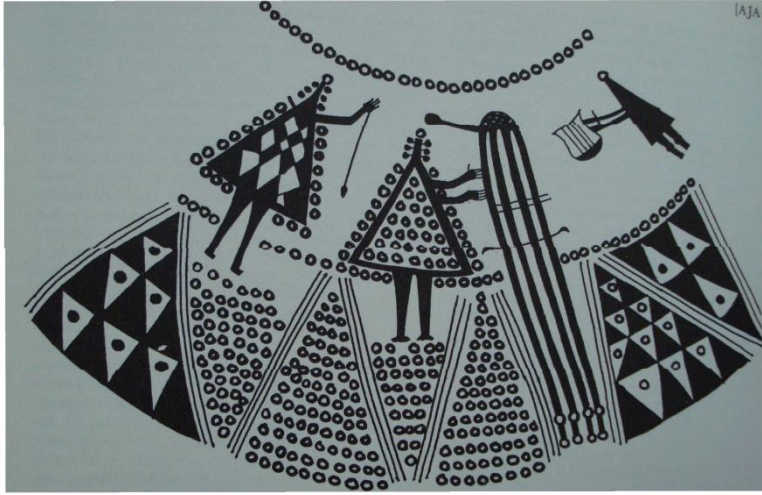
Resim: 4

M.Ö. 6. yüzyılının ortalarına tarihlenen, Yunan vazosunun gövdesinde çok net bir şekilde kadınların dokuma yaparken resmedildiği sahneler vardır. Bu sahnelerde yünün tartılması, eğrilmesi, tezgâhlarda dokunması, dokunmuş kumaşların katlanması işlerini, Atinalı genç kızların Tanrıça Athena için dokudukları peplos resmedilmiştir (Clark, 2005, ss. 55-56) (Resim:5).

Resim: 5

Bir diğer vazoda ise üzerinde stilize edilmiş kadınlar, ip büküp dokuma yaparken resmedilmiştir. Bu vazoda M.Ö.7. yüzyılın sonuna tarihlenmiş ve Macaristan'da bulunmuştur (Clark, 1983, ss. 93-96. Fig. III.3) (Resim: 6).

Resim: 6

İran'da ele geçmiş M.Ö.3300 yıllarına ait bir mühürde ip eğiren kadın tasviri konu edilmiştir (Barber, 1991,ss.56-57, fig.2.16; von der Osten 1934,s.3, 123, pl.IVn.3).

Resim: 7

2.2. Yazılı Belgelerdeki Dokumacı Kadınlar

Anadolu'da bulunmuş ve M.Ö. 2. Bin'e ait en eski yazılı buluntular Kültepe mektupları-kontratlarında, Asurlu kadınların, özellikle, kumaşların üretiminde; eğirme, yünün boyaması dokunması ve de kumaşların pazarlanması ile ilgilendikleri anlaşılmaktadır.

Bu tabletler dokumacılık faaliyetinin kadınlar tarafından gerçekleştirildiğini göstermesi açısından çok önemlidir (Darga, 1986, s. 199).

Kültepe vesikalarında Anadolu'ya dokuma yollayan 20 kadar kadından söz edilmektedir. Bu kadınların en ehemmiyetlisi tüccar Puşu-kên'in karısı Lamassî'dir. Lamassî'nin kumaş dokumacılığı ile ilgilenen, dönemin önde gelen kadınlarından olduğu anlaşılmaktadır. Lamassî'nin, kocası Puşu-

kēn’le arasında yazdıkları mektuplarda açık bir şekilde dokumacılık görevinin kadınlar tarafından yürütüldüğü öğrenilmektedir.

Lamassī, gönderdiği kumaşlarla ilgili (Günbattı, 1994, s. 192).

“....Onlar çok küçük, iyi değil diyorsun; senin kendi arzun üzerine değil midir ki, ben ölçüleri küçülttüm? Ve şimdi tekrar yazıp kumaşlarda yarım mina daha fazla yün işle diyorsun. Pekâlâ, öle yaptım” diye yazmıştır. Lamassī’nin mektuplarından, kumaşları en iyi şekilde dokuduğu ve başka işçi kadınlarla bir ekip halinde çalıştığı anlaşılmaktadır. Şehrinde pek çok kadının çeşitli kumaşlar imal ettikleri, belgelerden öğrenilmektedir (Memiş, 2002, ss. 74-75).

Bir başka önemli Asurlu dokumacılık ve kumaş ticareti yapan kadın ise Waqartum dur. TC III, 17 numaralı Kültepe tabletindeki Waqartumun akrabası ya da iş ortağı oluğu düşünülen Puzur’ a şöyle söyler:

“Bana gönderdiğin ince (dokunmuş) kumaş ve onun gibi yapılan (dokunan) kumaşları Anadolu ya gönder ve kumaşların karşılığı olarak ½ mina gümüşü sana gönderiyim. Kumaşların bir tarafını tarasınlar, onu kırpmayacaklar, onun dokuması sık olsun. Yaptığın (dokuduğun) bitmiş kumaş, 9 karış uzunlukta, 8 karış genişlikte olsun”. Demiştir (Günbattı, 1994, ss. 196-197).

Kumaş üreten dokumacı kadınlar, kumaşı renklendirme ve dikme işlerini de yapmaktaydılar. Çok sayıda ele geçen dokumacılık buluntuları kumaş dokumanın sadece dokuma ustaların mesleği değil, halkın özellikle kadınların kendi evlerinde oluşturdukları atölyelerde üretim yaptıklarını anlatmaktadır (Doğan, 2003, ss. 43,44).

Hitit devletine uzun yıllar başkentlik yapan Çorum Boğazkale ve diğer merkezlerde ele geçen Hitit çivi yazılı belgelerde (Karasu, 1997 (1998), s. 215). Dokuma, kumaş isimleri, kumaş ticareti ile ilgili bilgiler yazan belgelere de ulaşılmıştır. Bu belgelerde; “erkek terzi” LÚTÚG, “kadın terzi”, MUNUŠTÚG “erkek dokumacı”, LÚUŠ.BAR “dokumacı kadın” MUNUŠUŠ.BAR anlamlarına gelmektedir (Doğan, 2003, ss. 43,44).

2.3. Kabartma Ve Heykelciklerdeki Dokumacı Kadınlar

M.Ö.3.Bin’e tarihlenen bir kakmada açık bir şekilde kadınların eğirme işlemini yaptıkları ve eğrilen ipi yumak haline getirdikleri tasvir edilen bu örneğine Mari’deDagan Mabedinden ele geçirilmiştir (Parrot, 1962, pl.11; Völling, 1998, ss.208, 210 (Abb.9) (Resim.8).

Resim: 8

Anadolu’da M.Ö. 800’ yıllara tarihlenen Maraş’ta bulunmuş elinde iğ tutup eğirme yapan kadın tasviri önemli bir kabartmadır (Bossert, 1942, s. 198. Res. 814) (Resim.9).

Resim: 9

M.Ö.7. yüzyıla ait fildişinden yapılmış yün eğiren genç kadın heykelciği Ephesos'da Artemis tapınağında bulunmuştur. Heykelcik İstanbul Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. (Akurgal, 2007,Şek.80 a) (Resim.10).

Resim: 10

Elam'da (İran) M.Ö. 1000 tarihlenen siyah bitüm üzerine yapılan kabartmada soylu bir kadın elinde kirman tutmaktadır. Arkasında ki ise hizmetçisidir (Gürcüm, 2013, res.125) (Resim.11).

Resim: 11

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada M.Ö. 2. Bin (Tunç Çağı) kadınların kumaş üretimindeki rollerinin ve yetkilerinin önemini arkeolojik çalışmalar sonucu oluşan kaynaklar taranarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Kadın tarih öncesi çağlardan beri yerleşim yeri nere olursa olsun, yaşamın akışında önemli roller üstlenmişlerdir. Anadolu'da Neolitik Çağ'da kutsal bilinen ana tanrıça kadınları Tunç Çağı'nın dokumacı kadınları olarak karşımıza çıkmışlardır. Dönemin kadınları çocuk doğurmak büyütme ev işleri tarım işlerinin yanında, görev ve sorumluluklarına sanatı da eklediklerini günümüze kadar ulaşan arkeolojik buluntulardan anlamaktayız. Metinde de bahsedildiği gibi sadece hazır edilmiş ipi dokumakla kalmayıp yünü; üretilmek istenen kumaşın cinsine göre ince ya da kalın eğirmek, ipi renklendirmek için çeşitli boyama işlemlerini uygulamak, ipi kurutup tezgâha sistemi hazırlamak ve dokumayı gerçekleştirmek en önemlisinde ürettiklerini satmak görevlerini üstlenmiştir.

Kadın tarih öncesi çağlarda sanatın her dalına konu olmuş olmasının yanında iş gücünü aklını da ortaya koyarak ailesi için en iyi şartları hazırlamaya adeta programlanmıştır. Kadın önce insandır. Savaşta barışta üstüne düşenin fazlasını yapmış ve yapmaya devam etmektedir.

Tarihin ilk sanatçıları olan kadınlar için; kadın konulu bilgi şöleni, kongre, panel, program gibi etkinliklerin daha fazla yapılması, kadınların eğitimi ile ilgili okulların kursların daha da yaygınlaşması, en önemlisi de kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin önlenmesi konusunda biz akademisyenlerin özveriyle çalışması gerekmektedir. Anadolu kadınına yeter ki fırsat verilsin, en iyi şekilde baş edemeyeceği alan yoktur. Kadın değerlidir.

KAYNAKLAR

A Akurgal, E. (200+7). Anadolu Uygarlıkları. İstanbul: Net Turistik Yay.

BARBER, E.J.W. (1991). Prehistoric Textiles: The Development of Cloth in the Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean, Princeton: Princeton University Press.

BROUDY E, (1979). The book of looms. London: Universtypress of New England.

ÇAMBEL H., BRAIDWOODR. J, ÖZDOĞAN M, SCHIRMER W, (1990). "1988 Yılı Çayönü Kazıları", Ankara: XI. KSTC.I, Antalya 18-23 Mayıs 1989, AÜ Basımevi.

CLARK. L., (1983). Notes on Small Textile Frames Pictured on Greek Vases AJA 87.

CLARK. L., (2005). Notes on Small Textile Frames Pictured on Greek Vases AJA 87: s.93. 1983. Deighton. H. J. "Eski Atina Yaşantısında Bir Gün, Linda Hennessy'in Resimleri İle", H. Kökten Ersoy (Çev), İstanbul: Homer Kitapevi ve Yay.

DARGA, A.M., (1984). Eski Anadolu'da Kadın. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

DOĞAN-ALPARSLAN, M., (2003). "Hititler Dönemi'nde Esnaf ve Zanaatkarlık", Osmanlı Öncesi ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri 1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi.

DONBAZ, V. (1996). "Kültepe Tabletleri Işığında İ.Ö. 2000-1760 Yıllarında Anadolu'nun Sosyal Yapısı", Ankara: 1995 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları.

KARAOĞLAN, H., (2010). "Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin'e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular" Kütahya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya Ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı.

KARAOĞLAN H. (2017). "M.Ö. 2000' De Anadolu'da Kumaş Üretimi (Arkeolojik Buluntular Işığında)" Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı, ISSN: 1302-6879, Cilt :1.

KARASU, C., 1997 (1998). "Hattuşa-Boğazköy Arşiv-Kitaplık Sistemleri Üzerine Bazı Yorumlar", Emin Bilgiç Anı Kitabı, Anadolu Arşivleri/Archivum Anatolicum 3.

MEMİŞ. E., (2002). “Eskiçağ Türkiye Tarihi En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar”, Konya: Çizgi Kitapevi Yay.

NEWBERRY, P.E., (1894). Beni Hasan, vol.2, London.

OBERHUBER, K. (1972). DieKulturdes Alten Orients .Athenaion, Frankfurt/Main.

ÖZ, E., (2008). Kültepe Tabletleri Işığında M.Ö. II.Bin’de Kadının İş Hayatındaki Yeri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Say :25 /2 .

PARROT, A. (1962). “LesFouilles de Mari, 12ecampagne (automne 1961)”, Syria 39.

POLLOCK, S. (1999). Ancient Mesopotamia. Cambridge UniversityPress, Cambridge.

RYDER M. L. (1965). “Reports of TextilesFrom Çatal Hüyük” AnatolianStudies, Vol. 15.

YAKAR, J. (2000). The Ethnoarchaeology of Anatolia. RuralSocio-Economy in theBronzeandIronAges. Yass Publications in Archaeology of theInstitute of Archaeology, TellAvivUniversity. Graphit Pres, Jerusalem.